

Y O R A M H A Z O N Y
**CHVÁLA
NACIONALISMU**

Nakladatelství
LEDA

OBSAH

Úvod: Návrat k nacionalismu 7

Část první

Nacionalismus a svoboda Západu 21

1 Dvě vize světového řádu 23

2 Římská církev a vize světového impéria 29

3 Protestantský Západ 33

4 John Locke a liberální model 39

5 Pomluva nacionalismu 49

6 Imperialistický liberalismus 56

7 Nacionalistické alternativy 64

Část druhá

Opodstatnění národního státu 71

8 Dvě politické filozofie 73

9 Základy politického řádu 77

10 Jak se rodí státy? 91

11 Podnik a rodina 98

12 Impérium a anarchie 105

13	Svobodný národ jako zásada světového řádu	115
14	Ctnosti národního státu	125
15	Mýtus federálního uspořádání	156
16	Mýtus neutrálního státu	170
17	Právo na národní nezávislost	183
18	Některé zásady řádu národních států	193
Část třetí		
Antinacionalismus a nenávist		205
19	Nenávist jako argument proti nacionalismu	207
20	Pomlouváčná kampaň proti Izraeli	210
21	Immanuel Kant a antinacionalistické paradigma	215
22	Dvě lekce z Osvětími	221
23	Proti zločinům třetího světa a islámu se neprotestuje	229
24	Británie, Amerika a ostatní zavrženíhodní	235
25	Nenávist imperialistů	240
Závěr: Ctnosti nacionalismu		246
Poděkování		256
Bibliografie, vysvětlivky a poznámky		259
Rejstřík		306

Úvod

NÁVRAT K NACIONALISMU

Velká Británie a Spojené státy se vydaly na cestu k nacionalismu. Pro většinu západních politiků a intelektuálů je něco takového naprosto nepřijatelné, za jedinou správnou a slušnou politiku považují totiž sjednocování světa. Britský odchod z Evropské unie a heslo amerického prezidenta „Amerika na prvním místě“ pokládají za pokus o návrat k primitivnímu období našich dějin, kdy zahraniční politiku národních států definovalo otevřené válečné štvání a rasismus. Proto také naprostá většina představitelů veřejného života, zejména novináři a akademici, ve strachu z dalšího vývoje návrat nacionalismu do britské a americké společnosti ostře odsuzují.

Nacionalismus se však nepovažoval za zlo odjakživa, jak téměř jednohlasně zaznívá v současných veřejných debatách. Ještě před několika desítkami let lidé

oceňovali nacionalistický program pro jeho toleranci a velkorysost. Dokonce i progresivisté považovali manifestačních *Čtrnáct bodů* amerického prezidenta Woodrowa Wilsona stejně jako *Atlantickou chartu* Franklina Roosevelta a Winstona Churchilla za pochoďen naděje, protože utiskovaným národům pod koloniální nadvládou slibovaly nezávislost a právo na sebeurčení. Američtí státníci, například Theodore Roosevelt nebo Dwight Eisenhower, chápali význam národního uvědomění a nacionalismus považovali za samozřejmý. Během studené války v osmdesátých letech minulého století k radosti všech konzervativců dodali Ronald Reagan a Margaret Thatcherová politice západních zemí „nový impulz“ nacionalismu. A připomeňme si také, jakému uznání a všeobecnému obdivu se těšila poválečná národní hnutí politiků, kteří vedli své národy ke svobodě, jako například Mahátma Gándhí nebo David Ben Gurion.¹

V minulosti státníci a vzdělanci, kteří budovali národní státy, jistě dobře věděli, co činí, v žádném případě je nelze obviňovat z nějakého válečného štvání a rasismu. Ptejme se ale, jaké hodnoty nacionalismu tolik oceňovali? Je překvapivé, že se dnes téměř žádný politolog ani novinář touto otázkou nezabývá.

Pocházím z prostředí, jež mi snad umožňuje hlubší vhled do této tematiky, neboť se po celý život považuji za sionistu.² Samozřejmě jsem přijal svůj politický světonázor, jako většina Izraelců, od svých rodičů

a prarodičů. Mí předkové se přistěhovali do Palestiny ve dvacátých a třicátých letech minulého století s cílem založit samostatný židovský stát, a protože se jim to podařilo, vyrostl jsem a žiju v zemi většinou řízené nacionalisty. Během svého života jsem jich poznal poměrně mnoho, včetně veřejně činných osobností a vzdělavců, a to nejen v Izraeli. Ačkoli ne každý se mi osobně zamlouval, musel jsem je obdivovat za jejich vytrvalost a statečnost, zdravý rozum a slušnost. Nacionalismus nepovažovali za jakousi základní politickou chorobu, která – jak si dnes v Americe a Británii zřejmě leckdo představuje – čas od času z nepochopitelných příčin postihne některé národy a k ničemu dobrému nevede. Uvažovali v kategoriích národního zájmu nejen proto, že to bylo odjakživa součástí jejich výchovy a politického vzdělání, vycházeli také z osobní zkušenosti, a proto měli jasnou představu, jak by měl vypadat světový systém národních států. Podívejme se spolu s nimi na podstatu nacionalistické koncepce světa!

Mí učitelé vyzdvihovali zejména principiální étos národního sebeurčení, protože ve světě svobodných národů má nezávislý stát možnost rozvíjet svou kulturní tradici a prosazovat svůj bytostný kolektivní zájem. Svět nic lepšího nepoznal. Národní stát jsme chápali v opozici vůči imperialismu, jenž lákavou nabídkou globálního míru a prosperity usiluje sjednotit lidstvo pod jedním politickým režimem. Máme-li však na výběr pouze dvě politické volby a pro každou nalézáme

dostatečné důvody, argumentace ve prospěch nacionalismu není jednoznačná. Chceme-li se ale vyhnout chaosu, musíme si vybrat: buď uznáme ideál nadnárodní vlády, respektive mezinárodního režimu, který – kdykoli to považuje za nutné – vnucuje svou vůli podřízeným národům, nebo se přikloníme k vizi světa nezávislých národních států, jež si svobodně určují vlastní politickou orientaci.³

Po pádu Berlínské zdi v roce 1989 se dávný spor mezi nacionalismem a imperialismem stal opět naléhavě aktuální. Zápas liberalismu s komunismem skončil vítězně a mysl západních politiků ovládly dva velké imperialistické projekty. Na jedné straně se s novou energií rozvinul integrační projekt Evropské unie, který už delší dobu připravoval členské státy o politickou nezávislost, na druhé straně osvobozený vojenský hegemon usiloval o konečné ustavení amerického světového řádu v režimu mezinárodního práva a neposlušné národy měla přimět k poslušnosti vojenská převaha Spojených států.

Ačkoli to zastánci těchto politických vizí velmi neradi přiznávají, v obou případech se jedná o imperialistický záměr – nezávislé národní státy se mají podřídit nadnárodním institucím, nebo mocenskému nátlaku Ameriky. Ideál univerzálního světového řádu propagují v rozsáhlé literatuře i publicistice a zcela nepokrytě navazují na imperiální tradici Říše římské, Rakouska-Uherska nebo britského impéria. Nedlouho po konci

studené války Charles Krauthammer, známý sloupkař deníku *The Washington Post*, vytrvale propagoval potřebu univerzálního světového řádu pod vedením americké vlády a naléhal na ni, aby se stala světovým supervládcem a kontrolovala chování národních států. Svou vizi vyjádřil chytlavým latinským heslem „Pax Americana“, aby vyvolal představu Spojených států jako novodobé Římské říše. Jako ona kdysi údajně zavedla „Pax Romana“ (římský mír) a zajistila bezpečnost a mír v Evropě, tak se měla nyní Amerika postarat o stabilitu a mír v světě.⁴

Dalo by se očekávat, že idealistické nadšení z imperialistických projektů vyvolá mezi přívrženci národního státu a jejich protivníky ostrou polemiku o uspořádání nového světa, ale až donedávna se nikdo neozval. Od roku 1990, kdy britskou premiérku Margaret Thatcherovou kvůli opozičnímu přístupu vůči další integraci Evropské unie svrhl její vlastní kabinet, prakticky nikdo vlivný na Západě o souboj s imperialismem neprojevil zájem.⁵ A tak tato podivná jednomyslnost politické elity dovolila jak Evropské unii, tak americkému úsilí o „světový řád“, aby se dál rozvíjely bez veřejné kritiky a kontroverze.

Politici a intelektuální zastánci obou imperiálních projektů si samozřejmě nedělají iluze, že všichni Evropané sdílejí nadšení z obnovené německé říše, i když ji formálně řídí eurokraté z Bruselu. Z minulosti Spojených států také vědí, že ani většina Američanů neplane nadšením

nad vizí světového amerického impéria. A tak se téměř veškerá veřejná diskuse vedla ještě donedávna v mlhavé novořeči prošpikované okrasnými eufemismy jako „nový světový řád“, „stále těsnější Unie“, „otevřenost“, „globalizace“ a „globální vládnutí“, „sdílená suverenita“, „řád pravidel“, „univerzální soudní pravomoc“, „mezinárodní společenství“, „liberální internacionalismus“, „nadnárodnost“, „americké vedení“, „americké století“, „jednopólový svět“, „nepostradatelný národ“, „hegemon“, „subsidiarita“, „respektování pravidel“, „na správné straně dějin“ či dokonce „na konci dějin“.⁶ Tyto ideologické floskule vydržely v oběhu po celou jednu generaci, než si jejich hlubší význam uvědomila širší veřejnost. Důsledky máme před očima.

Je ještě příliš brzy, abychom věděli, zda výlev nacionalistických nálad v Británii a Americe přinese něco pozitivního. Přinejmenším se ale můžeme shodnout, že skončila doba prázdných řečí. Spor mezi mocnými a protikladnými historickými ideály – nacionalismem a imperialismem – se nyní ozývá s novou naléhavostí a zaslouží si, abychom se mu důkladně a s plným soustředěním věnovali, mluvili přímočaře a vyvarovali se matoucích nejednoznačných slovních spojení. Doufejme, že se tak dlouho opomíjená diskuse povede otevřeně, racionálně a logicky.

Čtenáři v této knize předkládám veškeré dostupné argumenty na obhajobu nacionalismu, neboť je dobré znát jeho přednosti.⁷ Aby byla rozprava jednoznačná

a srozumitelná, používám výraz „globalismus“ ve významu starého imperialismu, jímž nepochybně je, a nehodlám ztrácet čas tím, že bych se snažil dělat nacionalismus lepším, jak se často děje ve společnosti, kde se nacionalismus považuje za něco nemístného, a proto jej nebudu nazývat patriotismus.⁸ Vlastenectvím přece běžně rozumíme lásku a oddanost vlastnímu národu a v tomto významu je totožné s nacionalismem, podobně jako když mluvíme o italském nacionalistovi Mazzinim nebo indickém nacionalistovi Gándhím. Má ale také mnohem hlubší význam. Jak už jsem řekl, existuje dlouhá tradice užívání tohoto slova jako protipólu k imperialismu a ta se zakládá na koncepci světového řádu svobodných a nezávislých národních států. V tomto smyslu chápu nacionalismus i já. Pod zorným úhlem dlouhodobého zápolení mezi neslučitelným a protikladným pojetím politického řádu se předmět naší rozpravy a pohled na politické události ozřejmí a můžeme rozvinout smysluplnější diskusi.

Moje argumentace je následující:

V první části knihy nazvané „Nacionalismus a svoboda Západu“ nabízím historický pohled na střet imperialismu s nacionalismem, jak se vyhrtil u evropských národů. Porovnávám koncepci nezávislého národního státu, vlády nad jedním lidem, s imperialismem a jeho nabídkou míru a blahobytu v režimu sjednoceného lidstva a jediné vlády.⁹ Rozlišení je to zásadní a vychází z politického rozvažování hebrejské Bible (Starého